

BIULETYN

Nr 107 (972) • 5 grudnia 2012 • © PISM

Redakcja: Marcin Zaborowski (redaktor naczelny), Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji),
Jarosław Ćwiek-Karpowicz, Beata Górka-Winter, Artur Gradziuk, Roderick Parkes, Beata Wojna

Polityka Indii wobec Europy Środkowej i Wschodniej

Patryk Kugiel

Europa Środkowa i Wschodnia nie zajmuje ważnego miejsca w polityce zagranicznej Indii. Niemniej, odkąd część krajów regionu przystąpiła do UE, a Indie stały się wschodzącym mocarstwem, pojawiła się możliwość nowego otwarcia we wzajemnych relacjach. Historia bliskich kontaktów i niewykorzystany potencjał współpracy gospodarczej sprzyjają większemu zaangażowaniu się Indii w tym regionie. Dobrą okazją do przeanalizowania szans w handlu i inwestycjach oraz do zacieśnienia relacji byłby regionalny szczyt gospodarczy. Polska może go wykorzystać do odegrania głównej roli w dialogu z Indiami.

Stracone dekady. Europa Środkowa i Wschodnia (EŚW) miała bliskie stosunki z Indiami podczas zimnej wojny, ale zmiany geopolityczne po 1989 r. i procesy transformacji rynkowej negatywnie wpłynęły na wymianę handlową i intensywność kontaktów politycznych. Podczas gdy kraje postkomunistyczne przekierowały swoją uwagę na integrację z UE i NATO, Indie skupiły się w swej polityce zagranicznej na Azji i stosunkach z innymi mocarstwami globalnymi. Przystąpienie do UE wielu krajów regionu w 2004 i 2007 r. nie wpłynęło jeszcze znacząco na jakość tej współpracy. Stosunki między UE a Indiami nadal są zdominowane przez większe kraje z Zachodu (Wielka Brytania, Niemcy, Francja), a nowe kraje członkowskie (UE-12) odgrywają niewielką rolę w kształtowaniu polityki UE wobec Indii. Chociaż relacje z krajami EŚW określane są z reguły jako „bliskie i przyjacielskie”, mają raczej niską rangę. W ostatnich dwóch dekadach wielu przywódców z tego regionu złożyło wizyty w Indiach, jednak żaden indyjski premier nie był w tym czasie w EŚW.

W ostatnich latach obserwujemy korzystny trend we współpracy gospodarczej, chociaż jej poziom pozostaje nadal poniżej możliwości. Według danych indyjskich handel z UE-12 osiągnął wartość 5,2 mld dol. w roku budżetowym 2011/2012, co stanowiło mniej niż 1% całości handlu zagranicznego Indii. Głównymi partnerami w regionie są Polska, Czechy i Węgry, ale żaden z tych krajów nie jest na liście 50 głównych partnerów handlowych Indii. Współpraca gospodarcza z UE skupia się nadal głównie na krajach UE-15, które odpowiadają aż za 95% całego handlu Unii z Indiami. Podobnie, większość inwestycji Indii w UE trafia do zachodniej Europy – do końca 2009 r. jedynie 3% ulokowano w UE-12. Nieliczna populacja indyjska w regionie, ograniczone kontakty międzyludzkie i niewielka wiedza o EŚW w Indiach dodatkowo utrudniają rozwój współpracy gospodarczej.

Interesy i możliwości. Indie nie mają istotnych interesów politycznych i gospodarczych w EŚW, i – w przeciwieństwie do Chin – nie wypracowały specjalnej strategii wobec tego regionu¹. Tradycyjnie koncentrują się na uzyskaniu poparcia dyplomatycznego na forach międzynarodowych (szczególnie dla stałego członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa ONZ) i promowaniu interesów gospodarczych. Z kolei kraje EŚW od niedawna zaczęły przykładac większą wagę do ponad 1,2-miliardowego rynku w Indiach i zabiegają o poprawę bilansu handlowego oraz o przyciągnięcie nowych inwestycji.

Po osiągnięciu strategicznych celów integracji regionalnej i wzmocnieniu swojej pozycji w UE kraje EŚW są ponownie gotowe silniej angażować się w relacje poza Europą. Indie, które starają się umocnić swoje wpływy od Azji Południowo-Wschodniej po Amerykę Łacińską, mogą także skorzystać na odnowieniu kontaktów ze „starymi przyjaciółmi” w EŚW. Przemiany demokratyczne w regio-

¹ J. Szczudlik-Tatar, *Polityka Chin wobec Europy Środkowej i Wschodniej*, „Biuletyn” PISM, nr 46 (795), 9 maja 2011.

nie dają tym relacjom silne podstawy oparte na wspólnych wartościach. Interesy między Indiami a UE-12 są zbieżne w sprawach tak istotnych jak zwalczanie terroryzmu, reforma ONZ, nieprolifera-cja czy stabilizacja Afganistanu. Co ważne, większe zaangażowanie Indii w regionie umożliwiłoby aktualizację polityki wobec UE i wzmocniłoby strategiczne partnerstwo z Unią. Ponadto Indie musiały odnotować wzmożone zainteresowanie regionem EŚW ze strony Chin, które zaproponowały mu ambitny program, łącznie z linią kredytową o wartości 500 mln dol., i dążą do podwojenia handlu z EŚW do 2015 r. Nawet jeśli Indie nie mają obecnie zasobów wystarczających do złożenia tak atrakcyjnej oferty, nie mogą pozwolić sobie na przeoczenie wyłaniających się szans.

Po dwóch dekadach wzrostu EŚW jest dziś bogatszym i atrakcyjniejszym partnerem gospodarczym. Nowe kraje członkowskie UE stosunkowo szybko przezwyciężyły kryzys finansowy z 2008 r. i należą dziś do najszybciej rozwijających się gospodarek we Wspólnocie. Ze względu na ponadstomilionową populację, tańszych, a dobrze wykwalifikowanych pracowników, oraz strategiczne położenie między Zachodem a Wschodem Europy region ten stał się ważnym kierunkiem inwestycji zagranicznych. Mimo to wartość obrotów handlowych UE-12 z Indiami jest o połowę mniejsza niż ich średni udział w całości handlu zewnętrznego UE. Stanowi także jedynie 1/10 handlu regionu z Chinami, co pokazuje, jak wiele można tu poprawić. Indyjskie organizacje biznesowe (np. Konfederacja Przemysłu Indyjskiego – CII) zaczynają już wykazywać większe zainteresowanie EŚW, ale potrzeba więcej analiz, aby zbadać komplementarność gospodarek i wskazać najbardziej obiecujące obszary współpracy.

Zmiany strukturalne w gospodarkach regionu (zwłaszcza silna pozycja sektora małych i średnich przedsiębiorstw), a także rozwój innowacyjnych branż w Indiach (IT, usługi dla biznesu, farmaceutyka) sugerują, że oprócz tradycyjnych obszarów – jak górnictwo, energetyka, maszyny – większą wagę warto przykładać do nowych sektorów (współpracy technologicznej, biotechnologii, edukacji itp.). Przykładowo, jako gospodarki oparte na węglu, kraje EŚW i Indie powinny zacieśnić współpracę w obszarze efektywności energetycznej czy odnawialnych i alternatywnych źródeł energii. Ponadto nowe możliwości przyniesie umowa o wolnym handlu między UE a Indiami, która może zostać podpisana ostatecznie w 2013 r. Chociaż część krajów regionu obawia się zwiększenia indyjskiej konkurencji, zwłaszcza w usługach i zatrudnianiu specjalistów, lepszy dostęp do indyjskiego rynku i napływ inwestycji w dłuższej perspektywie przyniosą więcej korzyści niż strat. Indie i EŚW bardzo skorzystały na liberalizacji handlu w ostatnich latach i mają wspólny interes w zapobieganiu tendencjom protekcyjnym.

Wnioski. Mimo że EŚW nie będzie priorytetowym kierunkiem polityki zagranicznej Indii, które upatrują większych szans w regionach zasobnych w surowce energetyczne lub strategicznie położonych, możliwe jest nasilenie współpracy. Biorąc pod uwagę wyzwania wewnętrzne Indii, ich globalne ambicje i ograniczenia dyplomacji, przyszłość tych stosunków będzie jednak zależeć raczej od inicjatyw wychodzących z krajów EŚW. Ich wyraźne zainteresowanie i ściślejsza koordynacja ich polityk wobec Indii pomogłyby wzmocnić ich pozycję względem większego partnera z Azji.

Nowe kraje członkowskie UE mogą się starać aktywnej kształtować politykę UE wobec Indii i prezentować bardziej wyraziste stanowisko w istotnych dla nich sprawach globalnych (jak np. reforma ONZ, negocjacje klimatyczne, terroryzm). Regularny dialog między organizacjami biznesowymi jest konieczny, aby lepiej rozpoznać możliwości współpracy gospodarczej. Nie da się jednak w pełni wykorzystać tego potencjału bez poprawy widoczności regionu w Indiach i wzmocnienia kontaktów międzyludzkich. Mogłoby to nastąpić np. dzięki wspólnemu programowi kulturalnemu prezentującemu „nową Europę” indyjskiej publiczności, kampaniom promującym cały region jako ciekawy kierunek turystyczny i edukacyjny, czy też ufundowaniu katedr studiów środkowoeuropejskich na wybranych uniwersytetach w Indiach. Ponadto wspieranie częstszych interakcji między think tankami, uczelniami i mediami może pomóc we wzajemnym zrozumieniu i wypracowaniu nowych inicjatyw. Ważnym wyzwaniem pozostanie także odnowienie bezpośrednich połączeń Indii z regionem i usprawnienie wydawania wiz, szczególnie przedsiębiorcom.

Dobłą okazją do omówienia tych możliwości i otwarcia nowego etapu w stosunkach EŚW–Indie mogłoby być regionalne forum gospodarcze wysokiego szczebla. Wydaje się, że strona indyjska może odpowiedzieć pozytywnie na taką propozycję, aby wysłać jasny sygnał swojego zainteresowania tą częścią świata. Polska, jako największy kraj w regionie, ma szansę odegrać główną rolę w tej inicjatywie. Korzystając z pozytywnych doświadczeń organizacji forum Chiny–EŚW w 2012 r., polskie władze powinny sprawdzić możliwości przygotowania podobnego forum z Indiami w 2013 r. Powodzenie takiej inicjatywy mogłoby wzmocnić partnerstwo UE–Indie i potwierdzić rolę Polski jako ważnego członka Unii i lidera w regionie.